

stedernes indretning, loftshøjde, luftrum pr. arbejder, omklædningsrum, opholdsrum, spiserum, varmtvandsinstallation, badeindretninger og meget andet i høj grad har set bort fra, hvilke udgifter de foreslåede bestemmelser ville medføre for virksomhederne, og hvilke materiale-mængder der ville medgå. Der er intet at sige til de krav, der er nødvendige for arbejdernes sundhed, men det må ikke glemmes, at virksomhedernes bæreevne langt fra er udtømmelig, at mange af de krav, der er stillet, synes os at gå langt ud over det nødvendige og gennemførlige, og at langt den største del af de mindre erhvervsvirksomheder, som i dag ikke er undergivet fabriktilsyn, men højst maskintilsyn, har til huse i lejede lokaler, og at gennemførelse af de stillede krav navnlig for dem vil medføre uoverstigelige vanskeligheder. De foreslåede bestemmelser f. eks. om luftrum pr. arbejder vil i mange tilfælde være ikke blot urimeligt vidtgående, men i økonomisk henseende katastrofale for virksomhederne — bl. a. fordi deres eksistens ofte beror på deres beliggenhed på bestemte strøg —, og dette kan man ikke afhjælpe ved at foreslå en overgangstid. Det er nemlig en fundamental misforståelse at tro, at „det drejer sig jo her blot om at anbringe nogle færre personer i vedkommende arbejdslokale“. Kravet om en forøgelse af luftrummet vil nemlig — hvis det ikke medfører virksomhedens ophør — enten betyde indskrænkning af driften i de tilfælde, hvor udvidelse er umulig, eller nødvendighed for fremskaffelse af forøget kapital til nye bygninger og anlæg, og selvom en sådan kan fremskaffes, kan dette medføre en skæbnesvanger forskydning i virksomhedernes rentabilitet, forøgede produktionsomkostninger og højere priser, hvilket bliver til skade for såvel arbejdsgivere som arbejdere og samfundet som helhed.

Iøvrigt skal vi inden en gennemgang af de enkelte numre af paragraffen bemærke, er det i paragraffens 1. linie nævnte faste arbejdssted i loven bør defineres mere tydeligt, og vi foreslår derfor, at „fast arbejdssted“ erstattes med „på værksted eller tilsvarende fast arbejdsplads“.

Nr. 2. Luftrum.

Det her fremsatte krav om en omtrentlig fordobling af det pr. arbejder udkrævede luftrum er absolut uigennemførligt for et meget stort antal virksomheder, hvorfor vi bestemt må modsætte os, at der på dette punkt foretages en ændring af den nugældende fabrikslovs § 7, som iøvrigt gennem de udstedte regulativer er nøje afpasset efter de for hver enkelt industri gældende særlige forhold.

De i anledning af dette krav nødvendige bygningsforandringer vil for en lang række virksomheder kræve enten en nedsættelse af produktionen eller fremskaffelse af meget betydelige kapitaler til ombygning eller nyindretning, kapitaler, der sikkert i mange tilfælde ikke vil være til rådighed, og begge følger vil være lidet overensstemmende med landets nuværende økonomiske stilling, jfr. iøvrigt vore bemærkninger ovenfor.

Vi henstiller derfor indtrængende, at man på dette punkt lader det bero ved de nuværende bestemmelser, som hidtil har vist sig fuldtud betryggende og ikke har givet anledning til klager.

Nr. 3. Gulve.

Det er her anført, at gulvet ikke må ligge lavere end 1 m under jordsmonnet; men denne bestemmelse ses ikke at være begrundet på fuldgyldig måde. Det anføres i motiverne til forslaget af 1938 kun, at det er en regel, der findes i det nugældende bagerregulativ, og at udvalget har ment at burde generalisere denne regel.

Allerede i arbejdsrådets betænkning af 1939 protesterede de i rådet siddende arbejdsgivere med tilslutning af professor Lundbye mod denne bestemmelse og under henvisning til Fabrikinspektørforeningens udtalelse om, at denne regel uden skade kunne modificeres ved følgende tilføjelse: „medmindre der er truffet særlige foranstaltninger med hensyn til isolation, ventilation, belysning etc.“

Dette fremskridtsvenlige standpunkt har senere vist sig fuldt berettiget, idet den meget omfattende udvikling, som industrielt arbejde under jordsmonnet i krigens tid og efter denne har gennemgået, sandsynligvis vil stille hele dette problem i et helt andet lys end tidligere.

Den rivende udvikling, der har fundet sted, gør derfor en indgående undersøgelse af de gjorte erfaringer på dette punkt påkrævet, idet et lovforslag naturligvis ikke bør lægge den naturlige tekniske udvikling hindringer i vejen. Vi kan i denne forbindelse bl. a. pege på de planer, der er fremme om store underjordiske garageanlæg i forbindelse med reparationsværksteder, samt at mulighed for grubedrift i Danmark vel ikke ganske kan udelukkes.